

Yükseköğretimin Finansmanı ve Türkiye İçin Yükseköğretim Finansman Modeli Önerisi*

Yrd. Doç. Dr. Haşim AKÇA

Çukurova Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, ADANA

ÖZET

Yükseköğretim karma malı, niteliği itibarıyla kullanıcıya doğrudan ve topluma dolaylı yarar sağlayan bir hizmettir. Bu nedenle yükseköğretim hizmetinde sürekliliğin sağlanması gereklidir. Toplumsal gelişimin temel dinamiklerini harekete geçirecek olan yükseköğretim kurumları bu kapsamda topluma yol gösterici rol oynamalıdır. Sağlamış olduğu pozitif dışsallığın toplum üzerindeki etkilerinin ülkenin gelişmesi ve kalkınmasına yansımaları üniversitelerin görevleri arasındadır. Üniversitelerin bu rolü üstlenirken karşılaştıkları en önemli sorun finansman sorunudur. Yükseköğretimin finansmanında genellikle kamu kaynakları kullanılmaktadır. Kamu kaynakları ile birlikte dünyanın birçok bölgesinde alternatif kaynaklar kullanılmaya başlanmıştır. Bazı ülkeler yükseköğretim hizmetinin finansmanına hizmetten yarar sağlayanlarında katılmalarını isteyerek bu yönde uygulamalar yapmaktadır. Bazı ülkeler ise yükseköğretimi kamusal mal olarak kabul edip kamu sektörü tarafından sunmaya devam etmektedir. Ancak son zamanlarda kamu kaynaklarının kullanımı ile etkinliğin sağlanamadığı üzerine düşünceler yaygınlaşmış ve bunun üzerine alternatif finansman kaynakları araştırılmaya başlanmıştır. Bu finansman yöntemlerinden birisi de gelire bağlı kredi sistemi adı verilen öğrenci borçlanma yöntemidir. Bu yöntemle kamu sektörü üzerindeki finansman yükü azalarak hizmetten yararlanan öğrenciler yükseköğretimin hizmetinin maliyetinin bir kısmını üstlenecektir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Harcamaları, Yükseköğretimin Finansmanı, Gelire Bağlı Kredi
Jel Sınıflaması: H44, I22

Financing Higher Education: Proposal For Higher Education Model In Turkey

ABSTRACT

Higher education is a mixed commodity. Considering its attribute, it is a service benefiting its users directly and society indirectly. Therefore it is necessary that higher education be catered continuously. In this context, higher education institutions should prompt the dynamics of societal development and lead the society toward better future. One of fundamental task for universities is to provide positive externalities for the entire society. However, universities often face important financial difficulties to extent the externalities they provide. In recent years alternative resources also are employed in financing higher education. For instance it is universally accepted application that some of the costs of higher education are accrued to the direct beneficiaries or the students. In some countries however higher education is solely funded by public resources because higher education in these countries is considered as public good. However in the recent years, a widespread belief suggests that public resources are not fit for efficient use, therefore alternative means of higher education finance are being explored. One such means appears to be an income-contingent system or student borrowing system. This method eases the burden of public finance and allows for students to assume a partial cost of higher education.

Key Words: Education Expenditures, Financing Higher Education, Income Contingent Loans

Jel Classification: H44, I2

* Bu çalışma, 27-29 Mayıs 2011 tarihlerinde İstanbul Swissotel’de Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından düzenlenen “Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar” kongresinde sunulan tebliğin genişletilmesi ile oluşturulmuştur.

GİRİŞ

Eğitim hizmeti ilköğretimden başlayarak lisans eğitimi ve sonrasını da içine alan bir süreçtir. Bu sürecin ilk aşaması olan ilköğretim kamusal bir mal olup devlet tarafından sunulan bir hizmettir. Ancak yükseköğretim kendisinden önceki eğitim sürecinden ayrılır. Yükseköğretim hizmeti karma mal niteliğinde olduğu için kamu sektörü tarafından sunulması zorunluluk arz etmemektedir.

Yükseköğretim hizmeti karma mal niteliğine sahiptir. Karma mallar aynı zamanda yarı kamusal mal olarak isimlendirilirler. Yükseköğretimin yarı kamusal mal niteliği bu hizmetin genellikle kamu sektörü tarafından sunulmasında önemli rol oynamıştır. Kamu sektörü yükseköğretim hizmetinin yarattığı pozitif dışsallık nedeniyle üretimini ve üretimde sürekliliğini sağlamak için gerekli kaynakları öteden beri tahsis etmiştir. Dünyanın birçok ülkesinde yükseköğretim kamu sektörü ağırlıklı olarak sürdürülmektedir.

Yükseköğretimin günümüzde karşılaştığı en önemli sorun finansman sorunudur. Yükseköğretimin kamu sektörü tarafından finansmanı yanında hizmetten yararlananların da finansmanına katkı yapmasının istendiği son zamanlarda, alternatif kaynak arayışları yaygınlaşarak devam etmektedir. Bu çalışmada, Türkiye’de yükseköğretimin finansmanı için gelire bağlı kredi yöntemi önerilmiştir.

1. YÜKSEKÖĞRETİM HİZMETİNİN KAPSAMI

1.1 Eğitim Hizmetinin Tanımı

Eğitim, oldukça geniş bir kavram olup tek bir kalıba indirgenmesi mümkün değildir. Bu nedenle eğitimin çok çeşitli tanımları yapılabilmektedir. Eğitimin farklı tanımlarının yapılması geniş kapsamlı ve soyut bir kavram olmasıyla birlikte dinamik bir süreci içermesinden de kaynaklanmaktadır (Çolak, 2010:111). Eğitimin Uluslararası Standart Sınıflandırması’na (ISCED) göre eğitim; öğrenme amacıyla tasarlanmış sürekli ve örgütlü iletişim olarak tanımlanmaktadır. İletişim iki veya daha fazla kişi arasındaki bilgi akışı olarak ifade edilirken, tasarlanmış ve sürekli iletişim ise belli amaçlar çerçevesinde oluşturulmuş kurumlar ve kurumlarda görev alanların bu işi planlı ve sürekli olarak yapması olarak belirtilmektedir (OECD Raporu, 2004: 29).

Eğitim, yatırımlarının geri dönüşü olan ve getirisi yüksek bir hizmettir. Eğitim yatırımlarının getirisi bireysel olarak eğitim sonrası elde edilen gelir ile eğitim için yapılan harcamaların birbirine oranı ile belirlenirken, toplum açısından ise bireyin eğitimi ile ortaya çıkan katma değer ile eğitim amacıyla yapılan toplam harcamaların birbirine oranı ile belirlenir. Eğitimin bireysel ve toplumsal getirilerinin az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde gelişmiş ülkelere göre daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür (Ergen, 2006: 14). Bu açıdan bakıldığında eğitimin birey, firma ve toplumların geleceğine yatırım yapması gibi bir özelliği ortaya çıkmaktadır (Saygılı *v.d.*, 2005: 125). Bundan dolayı eğitim, ekonomik ve sosyal hayatın değişimini gerçekleştirirken aynı zamanda refah düzeyi ve yaşam kalitesinin artırılmasında kritik bir rol oynamaktadır.

Eğitimle ilgili bu değerlendirmelerden sonra yükseköğretimin teorik yapısı ile ilgili olarak şunları söylemek mümkündür. Brubacher (1970: 99-101) yükseköğretim denilince üniversite eğitiminden bahsedildiğini belirterek, üniversite eğitiminin iki teorisi olduğunu ileri sürmektedir. Bu teorilerden birincisine göre, üniversiteler toplumsal sorunlarla ilgilenmeyen kendi kabuğuna çekilmiş bir yapıdadır. İkinci teoriye göre ise üniversiteler öncelikli olarak buldukları toplumun sorunlarına daha sonra ise dış dünyayı ilgilendiren konulara duyarsız kalmayan bir kurum olmalıdır. Toplumsal sorunlara çözüm üretmede üniversiteler aktif bir rol oynayarak içinde bulunulan durumdan toplumun mümkün olan en düşük maliyetle çıkmasına katkı sağlamalıdır. Brubacher bu iki teorinin birbirini dışlamadığını aksine tarihi süreç içerisinde birbirlerini beslediğini belirtmektedir. Günümüzde üniversitelerin ikinci teoriye uygun olarak hareket ederek toplumsal olaylarda öncü rol oynadıklarını söylemek mümkündür.

1.2 Yükseköğretim Hizmetinin Teorik Olarak Finansmanı

Mal ve hizmetlerin sınıflandırılması yapılırken genellikle ekonomik mallar ve serbest mallar olarak ikili bir sınıflandırmaya tabi tutulur. Ekonomik mallarda kendi arasında kişisel mallar, kamusal mallar ve karma mallar ya da yarı kamusal mallar olarak sınıflandırılır.

Kişisel mallar hem kamu sektörü hem de özel sektör tarafından üretilebilen, tüketiminde rekabetin olduğu ve tüketimden dışlamanın mümkün olduğu mallardır. Karma mal ve hizmetler hem kamusal mal hem de kişisel mal özelliklerini taşımaktadır. Bu açıdan bakıldığında karma malları bazen kişisel mallar arasında bazen de kamusal mallar arasında saymak mümkündür. Karma mallar bireylere kişisel yarar sağlarken aynı zamanda topluma da dışsal yarar sağlamaktadır. Bu noktada karma malların kişisel mal niteliği ortaya çıkmaktadır. Karma mallar faydası bölünebilir, pazarlanabilir, tüketimden yoksun bırakılabilir mallardır. Ancak bu durum karma malların sadece özel sektör tarafından üretilmesi anlamına gelmemektedir. Bu mallar özel sektör yanında kamu sektörü tarafından da üretilebilmektedir. Bu mallar tüketicilere yarar sağlarken aynı zamanda topluma da bir dışsal yarar sağlamaktadır (Akça, 2011: 35). Karma mallar bazen kamusal mal niteliğine bürünürken bazen de kişisel mal niteliği ortaya çıkmaktadır. Bir kütüphaneden yararlanan bireyler, kütüphanenin kapasitesine ulaşıncaya kadar diğer bireylerin yararlanmalarını etkilemez. Karma mal olarak kabul edilen kütüphane hizmeti kapasite altı durumda kamusal mal niteliği gösterir. Benzer şekilde tüketimden mahrum bırakmanın mümkün olmadığı ancak talebin kapasiteye uydurulması için çeşitli araçların kullanıldığı yükseköğretim hizmeti gibi karma mallar ise kişisel mal niteliği ağır basan mallardır (Akalın 2006: 88-89).

Yukarıdaki kısa açıklamalardan sonra Barr (1993) yükseköğretim hizmetinin hem kamusal hem de kişisel mal niteliğine sahip karma mal olduğu anlaşılmaktadır. Yükseköğretim yarattığı dışsallıkla, toplumun eğitim düzeyinin yükselmesini sağlaması, toplumsal yaşam standardının yükselmesi gibi ekonomik,

sosyal ve kültürel katkı yapması gibi değişik yararlar sağlarken aynı zamanda, yükseköğretim hizmeti alan kimselere de üniversite mezunu olmayanlara ekonomik kazanımlar yanında sosyal statü gibi değişik şekillerde kişisel yararlar sağlar (Guillemette, 2006: 2). Bu yararlar tamamen kişisel olup bireye doğrudan sağlanan yararlardır. Bu çerçevede yükseköğretim hizmetinin toplumsal yarar sağlayan kısmının vergilerle finansmanı gerekirken, kişisel yarar sağlayan kısmının ise hizmeti satın alanlar tarafından finanse edilmesi gerekir. Mutluer’inde (2008: 15) belirttiği gibi, dünyadaki uygulamalar yükseköğretimin hizmeti alan tarafından finanse edilmesine doğru kaymaktadır. Ancak Yükseköğretim hizmetinden yararlanmak isteyen fakat ödeme gücü olmayan başarılı öğrencilerin yükseköğretim hizmetinden mahrum kalmamaları için alternatif finansman kaynakları yaratılmalıdır.

1.2.1 Yüksek Öğretim Hizmetinin Fayda ve Maliyetleri

Eğitimle birlikte ortaya çıkan ve özellikle eğitimi çekici hale getiren temel özellik eğitimin bireylere sağlamış olduğu yararlardır. Eğitim bireylere öncelikle gelecekte daha yüksek gelir sağlamasına imkân verir. Eğitimli bireylerin nitelikli işgücü olarak değerlendirilmelerinden dolayı eğitimsiz bireylere göre daha yüksek ücret elde edebilmesi ve eğitimle birlikte bireylerin yaşam standardının ve kalitesinin yükselmesi mümkündür. Eğitim aynı zamanda sağladığı bilgi birikimi ile verimlilik artışını da beraberinde getirir. Bu kısa açıklamalardan sonra aşağıda Tablo 1 de eğitimin yararları ve maliyetleri topluca gösterilmiştir.

Tablo: 1 Yüksek Öğretimin Bireysel ve Toplumsal Maliyet ve Yararları

	Kişisel	Toplumsal
Maliyetler	Öğrenim Ücretleri, Harçlar, Çalışma Materyalleri, Daha Önce Yapılan Harcamalar	Programların İşletme Maliyetleri, Öğrenci Desteği, Öğrencilerle İlgili Ulusal Üretimden Vazgeçilmesi
Parasal Yararlar	Yüksek Verimlilik ve Yüksek Getiri, Daha İyi İş Fırsatları, Yüksek Tasarruflar, Kişisel ve Mesleki Hareketlilik	Yüksek Ulusal Verimlilik, Yüksek Vergi Hasılatı, İşgücüne Daha Fazla Esneklik, Daha Fazla Tüketim, Hükümete Daha Az Bağımlılık
Parasal Olmayan Yararlar	Eğitim Zenginliği, Daha İyi Çalışma Koşulları, Bireysel Statünün Yükselişi, Daha Yüksek İş Tatmini, Daha İyi Sağlık ve Yaşam Beklentileri, Gelişmiş Harcama Kararları, Daha Fazla Hobi Eğlence Faaliyetleri	Sosyal Uyum, Kültürel Miras ve Sosyal Çeşitliliğin Takdiri, Sosyal Hareketliliğin Artışı, Suç Oranlarında Azalış, Daha Fazla Bağış ve Yardım Çalışmaları, Yeni Teknolojilere Uyum Kapasitesinde Artış, Sosyal ve Siyasal Katılımda Artış

Kaynak: H. Vossensteyn (2009), Challenges in Student Financing: State Financial Support to Students – A Worldwide Perspective, *Higher Education in Europe*, Vol.34, No.2, July. <http://www.informaworld.com/smpp/title~content=t713423578>, (Erişim Tarihi: 28.03.2011).

Eğitim sonucu elde edilen bilginin toplumlar açısından ekonomik değeri vardır. Bilimsel araştırmalar sonucu ortaya çıkan eğitimin topluma sağladığı dışsal yararlar vardır (Blaug, 1976: 108). Bu yararlardan bazıları aşağıda belirtildiği şekilde ortaya çıkarmaktadır (Poterba, 1994: 5):

- Eğitimli bireyler eğitilmemiş bireylere göre daha fazla gelir elde ederler. Bireysel gelir artışı toplum için bir gelir artışı yaratacaktır.

- Bugünkü neslin eğitilmesi bir sonraki neslin daha iyi eğitilmesine yol açacaktır. Bu durum ise gelecek nesillerde eğitim düzeyinin artması gelir artırıcı etki yaratacaktır.

- Eğitimle birlikte yeteneğini ortaya koyamayan bireylerin yeteneklerinin ortaya çıkarılması için imkân sağlar.

- İşgücüne yeni ve daha iyi istihdam alanları yaratır.

- Teknolojik gelişmeyi teşvik edici bir işlev göyerek toplumun gelişimine katkı sağlar.

- Eğitimle birlikte toplumun yaşam kalitesi yükselir. Eğitilmiş bireyler toplumun uyması gereken kurallar konusunda daha duyarlı olurlar.

- Eğitimle suç işleme arasında negatif bir ilişki vardır. Eğitim düzeyinin yükselmesi ile birlikte toplumsal sorunlar azalmaya başlayacaktır.

2. YÜKSEKÖĞRETİMİN FİNANSMANI

Yukarıda işlevleri ile yarar ve maliyetleri açıklanan yükseköğretim karma malının finansmanı için dünyanın pek çok yerinde kamu kaynakları kullanılmaktadır. Yükseköğretim hizmetinin finansmanında, kamu kaynaklarının hizmetin etkin sunumu üzerinde kuşkulular yarattığı için kamu kaynakları yanında yeni kaynak arayışları artış göstermiştir.

2.1 Yükseköğretimin Finansman Kaynakları

Eğitimden yararlanan üç kesim vardır. Bunlar öğrenciler, işverenler ve devlettir. Devletin burada yer alması toplumsal çıkar nedeniyledir. Öğrenciler ve gelecekteki muhtemel işverenler açısından yükseköğretimi finanse etmek için farklı yöntemler bulunmaktadır. Burada bir noktaya açıklık getirmek gerekir; Öğrenciler denilince akla sadece öğrenciler değil onların ailelerinin de gelmelidir. Eğitimin finansman kaynakları genel olarak aşağıda belirtildiği gibidir (Barr, 1993: 718; Barr ve Falkingham, 1993: 3-5; Barr, 1997: 31):

- Öğrenciler ve Aileleri,

- İş Dünyası,

- Vergi Mükellefleri,

- Üniversiteler ve Hayırseverler.

Öğrenciler ve aileleri genellikle eğitimin finansmanının bireysel yükünü çekenlerdir. Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde aileler çocuklarının eğitimini ilköğretimden başlayarak üniversiteden mezun oluncaya kadar üstlenmektedir. İş dünyası ise ülkelerin içinde bulunduğu ekonomik koşullar ve eğitimli patronların nitelikli işgücü konusundaki duyarlılıkları bu kesimi eğitimi finanse etmeye zorlamaktadır. İş dünyası çoğunlukla eğitim öğretim sonrası istihdam etme amacını ön planda tutarak öğrencilere özellikle

başarılı öğrencilere burslar vererek finansmana katkı sağlamaktadır. Kamu sektörü tarafından sunulan yükseköğretim hizmetinin en önemli finans kaynağı kuşkusuz vergi mükellefleridir. Her ne kadar Akalın (1997: 49) yükseköğretimde alınan harçları yükseköğretimin fiyatı olarak nitelendirse de alınan bu harç yükseköğretim hizmeti için kamu sektörünün yapmış olduğu katkı yanında çok cüzi bir miktar olduğu için yükseköğretimin finansmanının en önemli aktörleri özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde vergi mükellefleridir. Son yıllarda Türkiye’de de görülmeye başlayan dünyada daha önce uygulanan üniversitelerin eğitime finansman desteği sağlamaları da bir başka finansman yöntemi olarak ortaya çıkmıştır. Üniversiteler prestijlerini yükseltebilmek için özellikle başarılı öğrencilere kendilerini tercih etmeleri halinde çeşitli burslar sağlayacaklarını belirtmektedirler. Bununla birlikte bir başka finansman kaynağı da hayırseverlerdir. Hayırseverlerin diğergamlık duyguları yükseköğretimin finansmanına katkı sağlamalarını teşvik etmektedir. Ancak hayırseverlerin de sürekli bir finans kaynağı olarak düşünülmemesi gerekir.

Günümüzde dünyanın birçok bölgesinde yükseköğretim hizmetlerinin finansmanında kamu sektörü yanında özel sektör fonları da kullanılmaya başlanmıştır. Yükseköğretim hizmetinin finansmanında kamu sektörü yanında özel sektörün ağırlığının artırılmak istenmesi bu hizmetin finansman yükünün özel sektöre ve dolaylı olarak hizmetten yarar sağlayan öğrencilere kaydırılmasının amaçlanması etkili olmuştur. Bu amacın gerçekleştirilmesinde ülkelerin ekonomik kalkınma düzeyleri ile birlikte ekonomik koşullar önemli etkiye sahiptir (Ergen, 2006: 21-22).

Yükseköğretimin kamu sektörü tarafından finanse edilmesindeki en önemli ancak görünmeyen faktörlerden birisi de siyasi partilerin tutumlarıdır. Siyasi partiler seçmenlerden gelen talepleri karşılama adına başta eğitim hizmetinin bedava sunulması yanında -ödenen öğrenim harçları çok cüzi bir miktardır- her yöreye üniversite ve üniversiteye bağlı fakülte veya yüksekokul kurulması kamunun finansman yükünü daha da ağırlaştırmaktadır (Ergen, 2006: 23).

2.2 Yükseköğretim Hizmetinin Ülkelere Göre Sunulması

Yükseköğretimin finansmanı ülkeler bazında değişik şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bazı ülkeler finansmanında yükseköğretim hizmetini kamusal mal olarak kabul ettiği için kamu kaynaklarıyla finanse etmektedir. Bazı ülkelerde de yükseköğretim hizmeti yarı kamusal mal olarak düşünüldüğü için öğrencilerin değişik şekillerde yükseköğretimin finansmanına katkıda bulunması istenmektedir (Mutluer, 2008: 14-15). Yükseköğretim, ABD ve diğer birkaç ülke dışında genellikle kamu sektörü tarafından finans edilen bir hizmettir. Ancak nüfusun dinamik yapısı ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde genç nüfus oranının yüksekliği yükseköğretime olan talebi arttırmaktadır. Bu bağlamda artan yükseköğretim hizmeti talebinin sadece kamu sektörü tarafından finanse edilmesi konusunda ciddi kuşku bulunmaktadır. Bu kapsamda yükseköğretim hizmeti ile

ilgili olarak yeni kaynak arayışları araştırılmaktadır. Yeni kaynaklar arasında (YÖK, 2007: 17):

-Kamu sektörü ile birlikte çeşitli finansman kaynakları ile yükseköğretimin finansmanına katkı sağlanması

-Yükseköğretim kurumları için yeni gelir kaynakları yaratılması ve mevcut gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi,

-Kamu kaynaklarının kullanımında etkinliği ve verimliliği arttıracak yeni yöntemlerin geliştirilmesi sayılabilir.

Yükseköğretim kurumlarının finansörleri olarak kamu sektörü ile birlikte bu hizmetten yararlanan öğrenciler ve araştırma geliştirme faaliyetlerinden yararlanan sanayi kuruluşları yükseköğretimin finansmanında rol almalıdırlar. Öğrencilerin ödediği katkı payı olarak nitelendirilen öğrenim harcı öğrenciler tarafından finansman kaynağı olarak kullanılırken sanayi sektörünün ihtiyacına cevap verecek olan AR-GE faaliyetleri için de sanayi sektörünün devreye girerek üniversite sanayi işbirliği çerçevesinde hem AR-GE faaliyetlerinin hem de yükseköğretimin finanse edilmesi gittikçe yaygınlaşan bir gelişmedir. Ancak yükseköğretim hizmetlerinin öğrencilerin öğrenim harçları ile finansmanı yanında bu hizmetin yarattığı pozitif dışsallık nedeniyle kamu sektörü tarafından finansmana da devam edilmesi gerekliliğini korumaktadır. Aşağıda çeşitli ülkelerde yükseköğretimin finansmanında izlenen politikalar genel hatlarıyla verilmektedir (YÖK, 2007: 18):

-ABD’de yükseköğretimin finansmanında öğrencilere değişik seçenekler sunulmaktadır. Özel üniversitelerde ortalama yıllık 17.000\$, iki yıllık devlet yüksekokullarında ortalama yıllık 1500\$ öğrenci katkı payı alınırken eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması için federal hükümetler dar gelirli öğrencilere yılda 160 Milyar dolar yardımda bulunmaktadır.

-Avrupa ülkelerinde değişik uygulamalar bulunmaktadır. Finlandiya, İrlanda, Almanya, Fransa gibi ülkelerde yükseköğretim hizmeti kamusal mal olarak nitelendirilmekte ve bedelsiz olarak sunulmaktadır. Bununla birlikte İtalya, Hollanda, Portekiz, Avusturya ve İngiltere gibi ülkelerde ise öğrenci harçları son yıllarda önemli ölçüde arttırılarak finansman kaynağı olarak kullanılmaktadır. Ancak bu ülkelerde de özellikle dar gelirli öğrenciler için eğitimde fırsat eşitliği kapsamında değişik borçlanma sistemleri geliştirilmiştir.

-Doğu Avrupa Ülkelerinde ise genellikle ikili bir sistem uygulanmaktadır. Bu ülkelerde belli bir kontenjana kadar eğitim ücretsiz verilirken kontenjan fazlası öğrenciler için belli bir ücret alınmaktadır.

-Avustralya ve Yeni Zelanda gibi Asya ve Pasifik ülkeleri yükseköğretim hizmetini daha önce paralı olarak sunmaya başlamışken Endonezya, Çin, Malezya, Tayvan, Kore gibi bazı ülkeler ise bu ülkeleri takip etmiştir.

2.3. Yükseköğretimde Kullanılan Finansman Yöntemleri

Yükseköğretimin finansmanında bütçe kaynakları başta olmak üzere öğrenci borçlanmaları, burslar gibi değişik finansman yöntemleri kullanılmaktadır. Bu yöntemlerin kullanım ile birlikte yükseköğretimin

finansmanında kaynak kullanımında etkinliği arttıracak yeni yöntemler geliştirilmeye çalışılırken aynı zamanda alternatif kaynak yaratma çabaları da araştırılmaktadır. Bu kapsamda (YÖK, 2007: 18):

-Yükseköğretimin finansmanında öğrenci sayıları, okuyan/mezun olan öğrenci gibi çeşitli kıstaslarla kamu kaynaklarının tahsisinde değişik performans ölçütleri geliştirilmeye çalışılmaktadır.

-Fransa'da uygulamaya konulan ve daha sonra Finlandiya, İsviçre ve Avusturya'da da uygulamaya konulan bir başka yöntemde performans esaslı kaynak tahsisi tercih edilmeye başlanmıştır.

-Yükseköğretimin finansmanında kullanılan bir başka yöntem ise yükseköğretim kurumlarının merkezi yönetim veya yerel yönetim birimlerinin istediği eğitim programlarını hazırlayarak yerel yönetim ve merkezi yönetimin yükseköğretimin finansmanına katkıda bulunmalarını sağlamaktadır. Merkezi veya yerel yönetim birimlerinin yükseköğretim kurumları tarafından geliştirilen programları sözleşme çerçevesinde satın alması şeklinde uygulanan bu yöntem ABD ve Avustralya'dan sonra çeşitli Avrupa ülkelerinde de kullanımı yaygınlaşmaktadır.

2.3.1 Bütçe Kaynaklarıyla Finansman

Yükseköğretimin bütçe kaynaklarıyla finansmanı kamu sektörü tarafından doğrudan harcamalarla finansman ve transfer harcamalarıyla finansman olmak üzere iki farklı şekilde gerçekleştirilmektedir (Söyler, 2009: 12). Kamu yatırım harcamaları başta olmak üzere kamu cari harcamalarıyla kamu sektörü tarafından yükseköğretim hizmeti doğrudan finanse edilirken, yükseköğretim öğrencileri ve ailelerine verilen desteklerle kamu transfer harcamalarıyla yükseköğretim finanse edilmektedir.

Yükseköğretimin kamu kaynaklarıyla finansmanında Mutluer (2008: 15-16) in de belirttiği bir olumsuzluğu ortaya kaymak gerekir. Kamu kaynaklarıyla yükseköğretimin finansmanında özellikle dar gelirli ancak zeki öğrenciler zengin ailelerin çocuklarına göre dezavantajlı olmaktadır. Eğitimde fırsat eşitliğine aykırı bir durum olan bu olumsuzluğun giderilebilmesi için öğrencilerin yükseköğretime gelmeden önceki aşamada da desteklenmesi önemlidir.

2.3.2 Özel Sektör Desteği: Üniversite-Sanayi İşbirliği

Üniversiteler ve araştırma enstitüleri gibi kurumlar sadece eğitim ve araştırma faaliyetlerinde bulunan kurum olmaktan çıkarak, bu alanların dışında toplumun ekonomik, sosyal, siyasi pek çok sorunlarını çözme konusunda çalışmalar yapmaya başlamıştır. Bir anlamda üniversiteler toplumla bütünleşmeye başlamıştır. Üniversite ile toplum arasındaki bağlantı kurulması ile birlikte özellikle gelişmiş ülkelerde üniversiteler eğitim hizmetlerinin ötesine geçerek sanayi ile entegrasyonunu tamamlamış, bilgi üreten kurumlar haline dönüşmüştür (Ergen, 2006: 19).

Yükseköğretimin finansmanında özel sektörün desteği hem yükseköğretimin finansmanına hem de özel sektörün teknolojik alt yapısına katkı sağlayacak şekilde çift yönlü bir işlevi de bünyesinde barındırmaktadır. Yükseköğretim kurumlarının

teknolojik AR-GE çalışmalarında özel sektörün varlığını yanında hissetmesi bu kurumlar için teşvik edici bir rol oynar. Ancak özellikle teknolojik gelişmeler konusu başta olmak üzere AR-GE çalışmalarında sadece özel sektörün yükseköğretim kurumlarını desteklemeleri yeterli değildir. Kamu sektörünün de bu konuda desteklerine devam etmesi gerekir (Söyler, 2009: 17-18).

Bu konu ile ilgili olarak yükseköğretim kurumlarının finansman kaynaklarını kamu sektöründen ziyade özel sektörden sağlamaya zorlanmalarındır. Yükseköğretim kurumları ürettikleri bilgi ile toplum yararına faaliyette bulunan kurumlar olarak nitelendirilmekle birlikte özellikle kendilerine finansman desteği sağlayan özel sektör kuruluşlarının yararına çalışmalar yapmaya yönlendirilmektedir. Bu kapsamda başta ABD olmak üzere çeşitli gelişmiş ülkelerde bu aracın kullanımı giderek yaygınlaşmaktadır (YÖK, 2007: 18).

2.3.3 Özel Kaynaklarla Finansman

Yükseköğretimin finansmanında kullanılan özel kaynaklar öğrenim ücretleri, öğrenim kredileri, burslar ve yükseköğretim kurumlarının sübvansede edilmesi veya bu kurumları gelir yaratıcı bir niteliğe kavuşturulmaları sayılabilir. Yükseköğretim hizmetinin finansmanında hizmetin yarı kamusal mal denilen karma mal niteliğinde olması hizmetin finansmanında özel kaynakların kullanılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Ancak burada yükseköğretim hizmeti için özel kaynakların kullanımının gerekliliği için yükseköğretime olan talebin hizmet arzının üstünde olması gerekir. Aksi halde talep kapasitenin altında kaldığı takdirde yükseköğretim hizmeti karma mal niteliğini kaybederek kamusal mal niteliğine bürünür.

Yükseköğretim hizmeti için ayrılan kamu kaynaklarının gittikçe azalması ve Mutluer (2008: 18-19) in de belirttiği gibi bu kaynakların gelir dağılımının bozucu etkiler yaratması kamu kaynaklarının sorgulanmasına neden olmuştur. Bu çerçevede özel kaynaklarla yükseköğretimin finansmanı konusunda görüşler ağırlık kazanmaya başlamıştır. Türkiye’de faaliyette bulunan ve sayıları gittikçe artan vakıflara ait yükseköğretim kurumlarını da genellikle öğrencilerin ödedikleri öğrenim ücretleriyle kısmen de vakıf gelirleri ve sınırlı miktarda kamu kaynaklarıyla harcamalarını finanse ettikleri için özel kaynaklarla finansman kapsamında değerlendirmek gerekir (Söyler, 2009: 15-16). Vakıf üniversiteleri için kamu sektörüne ayrılan kaynak miktarı bu kurumların harcamalarının %5’ini karşılamıştır (Mutluer, 2008: 18).

2.3.3.1 Öğrenim Ücretleri

Yükseköğretim hizmeti karma mal niteliğinde olması nedeniyle öğrenim ücretleri (harçlar) bu hizmetin arzının talebi karşılayamadığı durumlarda talebin kapasiteye göre ayarlanması işlevini gören bir araçtır. Yani öğrenim ücreti olarak ifade edilen harçlar yükseköğretim hizmetinin fiyatlandırılması anlamını taşımaktadır (Akalin, 1997: 61).

Öğrenim ücretleri ile yükseköğretim hizmetinin finansmanına katkıda bulunulması kamu hizmetlerinden yararlananların bu hizmetin finansmanına katılmalarını savunan yarar ilkesi çerçevesinde düşünülen bir uygulamadır. Çünkü yükseköğretim ile öncelikli olarak bu hizmeti alan bireylere ileriki hayatında daha

yüksek bir gelir sağlanacaktır. Dolayısıyla bu hizmetten yararlanan bireylerin hizmetin finansmanına katkıda bulunmaları gerekmektedir.

2.3.3.2 Öğrenci Kredileri

Öğrenci kredileri programı piyasa başarısızlığını ortadan kaldırmak üzere geliştirilmiş bir sistemdir (Miles ve Zimmerman, 1997: 541-542). Öğrenci kredileri ile özellikle sosyal eşitlik açısından büyük bir engel ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır. Bu sistemle düşük gelir grubunda olup maddi imkânsızlıklar nedeniyle yükseköğretim hizmetinden yararlanamayacak olan öğrencilerin yükseköğretim hizmetinden yararlanması sağlanmış olacaktır (Shen ve Ziderman, 2009: 331).

Yükseköğretimin finansmanında kullanılan öğrenci kredileri öğrencilerinin eğitim maliyetlerinin bir kısmının gelecekteki gelirlerine karşılık olacak şekilde karşılanmasıdır. Öğrenci kredilerinin dikkat edilmesi gereken iki noktası bulunmaktadır. Bunlardan birincisi kredilerin çeşidi, ikincisi ise finansman kaynağıdır. Kredi çeşitleri belli zaman diliminde sabit taksitlerle ödenebilecek olan *ipotek tipi krediler* ve öğrencinin gelecekteki gelirinin yüzdesi olarak ödeyebileceği *gelire bağlı kredilerdir*. İpotek tipi kredilerin öğrenciye daha fazla risk yüklemesi ve sermaye piyasalarında eğitim yatırımlarına ayrılan fonlarda bir azalma ortaya çıkma olasılığı gibi çeşitli olumsuzlukları bulunmaktadır (Barr, 1993:720; Barr ve Falkingham, 1993: 4). Gelire bağlı krediler ise öğrencinin mezun olduktan sonra elde edeceği gelire bağlı olarak verilen kredilerdir. Burada önemli nokta öğrencinin krediyi alması ile geri ödemesi arasında geçen sürenin öğrencinin gelecekte gelir elde etmesine bağlı olduğu ve bu gelirin de öğrencinin belli bir gelir seviyesine ulaşması ve öğrencinin krediyi geri ödemesi sırasında tüketim harcamalarında dalgalanma meydana getirmeyecek düzeyde olması gerekmektedir (Chapman, 2005: 18-25).

Öğrenci kredileri ile ilgili olarak dikkat edilmesi gereken ikinci nokta kredilerin finansman kaynaklarıdır. Finansman kaynağının özel sektör olması zorunluluk oluşturmaktadır. Zira kamu sektörünün finansman kaynağı olması halinde finansman için olumsuz bir tablo ortaya çıkması halinde kamu sektörünün ilk başvuracağı kaynak vergiler olacaktır. Oysa özel sektör kaynaklı finansman kaynakları vergiler üzerinde bir etki yaratmayacaktır. Gelire bağlı kredilerin sermaye piyasasının eksikliklerine rağmen gelire bağlı olarak geri ödenmesi ve özel sektörün fon arzının sürekliliğini sağlayacak şekilde güvenli olması temel karakteristik özellikleridir (Bar ve Falkingham, 1993: 4).

Yükseköğretim sisteminde önerilen gelire bağlı krediler yönteminin önemli bir sonucu ailelerin sosyo-ekonomik statülerinin öğrencilerin yükseköğretime gitmeleri üzerindeki etkisini azaltmıştır (Chapman, 2005: 64-69). Öğrencilerin daha gelecekle ilgili kararlarını verirken daha rahat hareket etme imkânına kavuştuklarını söylemek mümkündür.

2.3.3.3 Burslar

Burslar yükseköğretim sisteminde dünyanın pek çok yerinde kullanılan bir finansman yöntemidir. Burslar kamu ve özel sektör kaynaklı olabilir. Kamu sektörü ülkenin içinde bulunduğu ekonomik koşulları ve toplumun gelir dağılımından aldığı payı göz önünde bulundurarak yükseköğretim öğrencilerin

karşılıksız burslar sağlayabilir. Burslar, merkezi yönetim veya yerel yönetim birimleri tarafından sağlanabilir. Kamu sektörü yanında özel sektör de karşılıksız olarak burslar vermektedir. Özel sektöre sağlanacak vergisel avantajlar verilecek burs miktarını arttırıcı bir etki yaratabilir.

3. TÜRKİYE İÇİN MODEL ÖNERİSİ

Türkiye’de yükseköğretimde eğitim gören öğrenci için yapılan kamu harcaması temel eğitim sistemi içerisinde eğitim gören öğrenciye yapılan kamu harcamasının dört katıdır. Türkiye’de eğitim için yapılan kamu harcamaları Avrupa Birliği(AB) ülkeleri ve OECD ülkelerinin gerisinde kalmaktadır. Ancak yükseköğretim ile temel eğitimin finansmanında kullanılan kamu harcamalarındaki dengesizliğinde giderilmesi gerekir. Bu dengesizliğin giderilmesi için yapılması gerekenlerden birisi meslek liselerine işlevsellik kazandırılarak nitelikli ara eleman ihtiyacı karşılanmalıdır. Böylece yükseköğretime olan talep kısmen azalacağı için temel eğitim ile yükseköğretim arasındaki kamu sektörü kaynak kullanımındaki dengesizliğin giderilmesi bir miktar sağlanabilir. Türkiye’de son yıllarda devlet bütçesinde eğitime ayrılan kaynakların artışına rağmen özellikle yükseköğretim öncesi eğitim gören öğrenci sayısının fazlalığı bu görüşü desteklemektedir (DPT, 2011: 203). Eğitim için yapılan bu artış oldukça iyi bir gösterge olmakla beraber sürekliliğinin olması daha fazla önemli olmaktadır. Çünkü Türkiye milli gelir bakımından gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında milli geliri düşük düzeyde kalmaktadır. Buna karşılık gelişmiş ülkelerde genç nüfusla kıyaslandığında Türkiye’nin genç nüfusu oldukça fazladır (Mutluer, 2008; 18). Dolayısıyla genç nüfusun daha iyi şartlarda eğitim alabilmesi için eğitime yönelik yatırımların arttırılarak devam etmesi gerekir.

Yükseköğretim hizmeti açısından bakıldığında Türkiye’de son yıllarda üniversite sayısında oldukça fazla artış olmasına rağmen öğretim elemanlarının sayısının yetersizliği kısa dönemde çözülmesi gerekli öncelikli sorunların başında yer almaktadır. Bunun yanında öncelikli olarak yeni kurulan üniversiteler olmak üzere daha önce kurulan üniversitelerin de fiziki alt yapılarının geliştirilmesi için ciddi finansman kaynağına ihtiyaç duyulmaktadır.

Türkiye’de yükseköğretimin finansmanı ağırlıklı olarak kamu sektörü tarafından finanse edilmektedir. Öğrenim ücreti olarak alınan harçların vakıf üniversitelerinin öğrenim ücretleriyle karşılaştırıldığında önemsiz düzeyde olduğu kolaylıkla görülebilir. Vakıflara ait kurulan yükseköğretim kurumlarının sayılarının artması kamu sektörünün yükünü hafifletmemiştir. Ortalama gelir düzeyine sahip bir aile için vakıf üniversitelerinde öğrenim görmek fazla maliyetli görüldüğü için bu üniversitelere olan talepte beklenen artış bir türlü gerçekleşmemiştir. 2010 yılı ÖSYS yerleştirme sonuçları incelendiğinde Türkiye’de faaliyette bulunan 56 vakıf üniversitesinden 35 tanesinin kontenjanlarına yerleşen öğrencilerin oranı kontenjanın %20’sinin altında kalmıştır (ÖSYM, 2011: 3-5).

Türkiye’de yükseköğretimde öğrenci başına ayrılan bütçe ödeneği 2005 yılı fiyatlarıyla 3072 \$’dır (YÖK, 2007: 63). Bu rakam göz önüne alındığında

özellikle genç nüfusun fazlalığı ve yükseköğretime olan talebin giderek artışı, yükseköğretimin kamu sektörü tarafından bütçe kaynaklarıyla finanse edilmesini gün geçtikçe zorlaştırmaktadır. Bu nedenle geliştirilecek modelde öncelikli olarak Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal şartlar göz önünde bulundurulmalıdır. Aksi takdirde uygulanacak yöntemlerin sonuçsuz kalması ve bütçe üzerinde ağır yükler oluşturması kaçınılmazdır.

3.1 Türkiye'de Yükseköğretimin Finansmanı için Uygulanabilecek Model

Yükseköğretimin finansmanı için alternatif yöntemlerden biri olan öğrenci kredileri sistemi yukarıda da değinildiği gibi ipotek tipi ve gelire bağlı krediler şeklinde uygulanmaktadır. Öğrenci kredileri hedef grup ve geri ödeme seçenekleri ile çeşitlilik gösterebilir. Geri ödeme sabit miktarlı esnek ödeme dönemli, esnek miktarlı belirli dönemli ve değişik faiz oranlı gibi değişik seçeneklerle uygulanabilmektedir. Bunun yanında Avustralya ve İngiltere gibi bazı ülkelerde uygulandığı şekliyle öğrenci mezun olduktan sonra gelirinin belirli bir yüzdesini öğrenci kredisini ödemede kullanabilmektedir. Mezun vergisi olarak isimlendirilen bu mekanizmanın sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için iyi bir vergi veya borç tahsilat sisteminin kurulması gerekir (Vossensteyn, 2009: 178-179). Aksi takdirde sistemin işleyişinde önemli aksaklıklar ortaya çıkacaktır (Chapman ve Ryan, 2002: 79). Burada dikkat çeken nokta öğrencinin almış olduğu krediyi belli bir ödeme gücüne eriştikten sonra ödeyecek olmasıdır (Türkmen, 2009: 46)

Gelire bağlı kredilerin uygulanmasını teşvik eden değişik etkenler vardır. Bu etkenler arasında; kredilerle ilgili finansal düzenlemelerin burslarda daha az maliyetli olması, düşük gelirlili ailelerin çocuklarının yükseköğretim hizmetinden yararlanmalarına yardımcı olması yanında yükseköğretime finansal kaynak yaratma gibi etkenler bulunmaktadır (Courtioux, 2008: 3).

Yukarıda yapılan açıklamalar ve gelire bağlı kredilerin uygulanmasını teşvik edici etkenler dikkate alındığında, Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal şartlar altında uygulanabilecek olan en uygun yükseköğretim finansman modeli gelire bağlı krediler yöntemidir. Yükseköğretim hizmetinin finansmanının kamu sektörü üzerindeki yükünün azaltılması gerekmektedir. Aksi takdirde ilerleyen dönemde hizmetin sunumunda aksaklıkların yaşanması kaçınılmazdır. Bu yöntem kamu sektörü üzerindeki finansman yükünü azaltırken aynı zamanda eğitimde fırsat eşitliğini de sağlayacaktır. Gelire bağlı kredilerin özelliği öğrencilerin eğitim için aldıkları krediyi eğitimlerinin sonunda belli bir gelir elde ettikleri dönemde ödemeye başlamalarıdır. Bu açıdan bakıldığında yükseköğretimin finansmanında bu yöntemin kullanılması kamu üzerindeki yükün hafiflemesine ciddi katkılar sağlayacaktır.

Sistemin işleyişindeki aksaklıkların minimize edilebilmesi için yapılması gereken en önemli eylemlerden birisi de merkezi sınav sisteminin devam ettirilmesidir. Merkezi sınav olmaksızın gelire bağlı kredili finansman sistemini varlığı halinde öğrenci açısından ahlaki tehlikeler ortaya çıkabilirken aynı zamanda üniversiteler açısından da yanlış seçimler yapılması ihtimali mevcuttur.

Sistemin işleyişinde kesintinin meydana gelmemesi için yapılması gereken diğer bir önemli yaptırım; sisteme dahil olan öğrenciler için ciddi bir öğrenci takip sistemi oluşturulmalı ve öğrenci krediyi geri ödeyebilecek gelir düzeyine ulaştığında kredini tahsiline başlanılmalıdır. Kredinin geri ödenmemesi halinde kesinlikle af gibi alacaklardan vazgeçilmesine neden olabilecek düzenlemeler ilk baştan itibaren engellenmelidir.

4. SONUÇ

Türkiye nüfus artış hızı yüksek olan bir ülkedir. Genç nüfusun fazlalığı yükseköğretime olan talebin artacağına bir göstergesidir. Günümüzde Türkiye’de çocukları öğrenim çağına gelen ailelerin tamamına yakını çocuklarının yükseköğrenim görmesini istemektedir. İster bilinçli ister bilinçsiz olsun, böyle bir davranış yükseköğretimdeki talebin sürekli olarak artmasında önemli rol oynamaktadır.

Türkiye’nin mevcut sosyal, ekonomik şartları göz önünde bulundurularak yükseköğretim hizmetinin kesintisiz ve kalite odaklı bir şekilde sürdürülebilmesi için uygulanabilecek olan en uygun finansman yöntemi gelire bağlı krediler yöntemidir. Bu yöntemle öğrenci yükseköğretime başlarken eğitiminin önemli bir kısmı gelecekte elde edeceği gelire bağlı olarak kredilendirilmektedir. Bu kredi kamu ya da özel sektör kuruluşları tarafından yapılabilir. Bu şekilde bir uygulama kamu sektörü üzerindeki finansman yükünü önemli ölçüde azaltıcı etki yaratacaktır. Sistemin işleyişi önündeki engellerin minimum düzeye indirilmesi ile sistem kendi kendisini finanse edebilecek bir yapıya kavuşacaktır.

Yükseköğretimin finansmanında kullanılabilir olan gelire bağlı krediler yönteminin iyi bir şekilde işleyebilmesi için iyi bir kredi takip sisteminin oluşturulması gerekir. Bunun için devletin öğrenci kredilerinin geri ödenmesini takip edecek bir birim oluşturması ve sistemin işleyişindeki aksaklıkları minimum düzeye indirmesi gerekir.

KAYNAKLAR

- Akalın, G. (2006), *Kamu Ekonomisi*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Akalın, G. (1997), “Üniversite Harçları: Türkiye’de Yükseköğretim Hizmetinin Fiyatlandırılması”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 30, Sayı 3, Eylül, ss: 49-76.
- Akça, H. (2011), Devleti Ekonomiye Çeken Nedenler, *Kamu Maliyesi*, içinde, (Ed. Karayılmazlar, E.), Lisans Yayıncılık.
- Barr, N. ve Falkingham, J. (1993), “*Paying for Learning*”, Discussion Paper, WSP/94, <www.econ.lse.ac.uk/staff/nb/Barr_WSPDP_94.pdf>, (Erişim Tarihi: 18.03.2011).
- Barr, N. (1993), “Alternative Funding Resources for Higher Education”, *Economic Journal*, Vol. 103, No. 418, May, pp:718-728.
- Barr, N. (1997), “Developments: Student Loans: Towards a New Public/Private Mix”, *Public Money & Management*, July-September. Vol.17, Sayı:3, pp: 31-39. <<http://www.informaworld.com/smpp/title~db=all~content=g907334449>>, (Erişim Tarihi: 18.03.2011).
- Blaug, M. (1976), *An Introduction to The Economics of Education*, Penguin Books, Harmondworth.
- Brubacher, J.S. (1970), “The Theory of Higher Education”, *The Journal of Higher Education*, Vol. 41(2), Feb., pp: 98-115.

- Chapman, B. (2005), “*Income Contingent Loans for Higher Education: International Reform*”, The Australian National University, Centre for Economic Policy Research, Discussion Paper, No.491, June.
- Chapman, B. ve Ryan, C. (2002), “*Income Contingent Financing of Student Charges for Higher Education: Assessing the Australian Innovation.*” The Australian National University, Centre for Economic Policy Research, Discussion Paper, No.449, May.
- Courtioux, P. (2008), “How Income Contingent Loans could affect Return to Higher Education: a microsimulation of the French Case”, MRPA Paper, No: 14246, <<http://ideas.repec.org/p/prs/mprapa/14246.html>>, (Erişim Tarihi: 22.03.2011)
- Çolak, M. (2010), “Eğitim ve Beşeri Sermayenin Kalkınma Üzerine Etkisi”, *Kamu-İş Dergisi*, C.3, ss: 109-125.
- DPT (2011), 2011 Yılı Programı, <<http://www.dpt.gov.tr/>>, (Erişim Tarihi: 18.03.2011).
- Ergen, Z. (2006), “Yükseköğretim Karma Malının Niteliği ve Finansmanı Üzerine”, *SosyoEkonomi Dergisi*, Ocak-Haziran, ss:11-24.
- Guillemette, Y. (2006) “The Case for Income-Contingent Repayment of Student Loans” The Education Papers, Commentary, No: 233, May, C.D. Howe Institute
- Miles, B. ve Zimmerman, D. (1997), “Reducing Costs and Improving Efficiency in the Student Loan Program”, *National Tax Journal*, Vol.50, pp: 541-56, September.
- Mutluer, K., M. (2008), *Türkiye’de Yükseköğretimin Başlıca Sorunları ve Sorunlara Çözüm Önerileri*, Maliye Bakanlığı, SGB. Yayınları No.2008/380, Ankara.
- OECD (2004), *Handbook for Internationally Comparative Education Statistics: Concepts, Standards, Definitions and Classifications*, OECD.
- ÖSYM (2011), 2010-ÖSYS Üniversitelere Göre Kontenjan Yerleşen Sayıları, <<http://www.osym.gov.tr/belge/1-12116/2010-osys-verlestirme-universitelere-gore-kontenjan-yer-htm>>, (Erişim Tarihi: 22.03.2011).
- Poterba, J. M. (1994), Government Intervention in the Markets For Education and Health Care: How and why?, NBER Working Paper, No.4916.
- Saygılı, Ş., Cihan, C. ve Yavan, A., Z. (2005), “Eğitim ve Büyüme”, *Türkiye için Sürdürülebilir Büyüme Stratejileri Konferansı* İçinde, Tüsiad Yayınları, Yayın No. Tüsiad-T/2005-06/401.
- Shen, H. ve Ziderman, A. (2009), “Student Loans Repayment and Recovery: International Comparisons”, *Higher Education*, Sayı.57, Mart, pp: 315-333.
- Söyler, İ. (2009), “Yükseköğretimin Finansmanı: Yeni Beklentiler ve Hedefler Işığında Normatif Bir Yaklaşım”, *Sayıştay Dergisi*, Sayı. 72, ss: 3-27.
- Türkmen, F. (2009), Yükseköğretim Sistemi için Bir Finansman Modeli Önerisi, DPT Yayın No: 2787.
- Vossensteyn, H. (2009), “Challenges in Student Financing: State Financial Support to Students – A Worldwide Perspective”, *Higher Education in Europe*, Vol.34, No.2, July. <<http://www.informaworld.com/smpp/title~content=t713423578>>, (Erişim Tarihi: 28.03.2011).
- YÖK (2007), *Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi*, YÖK Yayın No. 2007/1, Ankara.